

Dolazak pisma kanji u Japan

Štimac, Rebeca

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:685323>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-05**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

REBECA ŠTIMAC

DOLAZAK PISMA *KANJI* U JAPAN

Završni rad

Pula, rujan 2022.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

REBECA ŠTIMAC

DOLAZAK PISMA *KANJI* U JAPAN

Završni rad

JMBAG: 00790592196

Studijski smjer: Japanski jezik i kultura

Predmet: Japanski jezik 6

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Irena Srdanović

Komentorica: prof. dr. sc. Sara Librenjak

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: filologija

Znanstvena grana: japanologija

Pula, rujan 2022.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Rebeca Štimac, kandidatkinja za prvostupnicu japanskog jezika i kulture, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega ne citiranog rada, te da i koji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica:

U Puli, 18. rujna 2022. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, **Rebeca Štimac**, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom “**Dolazak pisma *kanji* u Japan**” koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 18. rujna 2022.

Potpis

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. POVIJEST PISMA.....	2
2.1. PISMO KROZ RAZDOBLJA KINESKE POVIJESTI	2
2.2. RAZVITAK KINESKOG PISMA KROZ POVIJEST	4
2.3. JAPANSKA RAZDOBLJA I RAZVOJ PISMA.....	6
2.4. SKRAĆIVANJE I POJEDNOSTAVLJIVANJE <i>KANJIJA</i>	11
3. TIPOLOGIJA.....	13
3.1. VRSTA I PODJELE PISMA.....	15
3.2. TIPOVI PISAMA I PISANI JEZIK U JAPANU	18
4. PET ZNAKOVA <i>KANJIJA</i>	21
5. JAPANSKI TEKSTOVI I POSUĐENICE IZ KINESKOG	24
6. ZAKLJUČAK	28
7. LITERATURA.....	29
8. SAŽETAK.....	32
9. ABSTRACT	33

1. UVOD

Japanski jezik ima veliki broj govornika u svijetu. Prema Gottlieb (2005: 6) japanski jezik je u 2005. godini govorilo 126,5 milijuna ljudi samo u Japanu. Sada je taj broj nešto manji, imajući u vidu da je japanska populacija opala unazad nekoliko godina. No gledajući na globalnoj razini, prema podacima worlddata.info, japanski jezik u svijetu danas govori nešto više od 125 milijuna ljudi. Današnji japanski jezik bilježi se trima glavnim pismima od kojih je jedno pismo *kanji*, koje je poteklo iz Kine i došlo na japansko otočje preko Koreje u 5. stoljeću. Henshall (1988: 13), navodi kako je „u toj fazi japanski jezik postojao samo u govornom obliku, a kineski znakovi su posuđeni kako bi se omogućilo izražavanje u pisanom obliku.“ Na to Frellesvig (2010: 275) objašnjava da bi japanski „izaslanici i učenjaci koji su slani u posjet i studiranje u Kini, tijekom studija usvojili suvremeni kineski jezik kojim se govorilo u glavnom gradu Tanga Chang'anu i donijeli ga sa sobom u Japan, uvodeći nove, konkretne norme izgovora i čitanja tekstova, što je dovelo do napetosti između starog i novog načina govora u kineskom jeziku.“ Druga dva pisma nastala su u Japanu. Kroz vrijeme, japanski jezik i sustav pisma razvijao se i mijenjao u skladu s promjenama u društvu. Gledajući na prve izvore kao što su piktografsko pismo i općenito način pisanja te na današnje (kombinacija *kanjija*, hiragane i katakane), vidljive su goleme razlike u razvoju. Iako su neki piktografski znakovi zadržani, često je slučaj da su promijenili izgled i način čitanja.

U ovom radu će se kroz poglavlja pokušati prikazati razvoj i prilagodba japanskog pisma. U poglavlju koje slijedi nakon Uvoda prikazat će se povijest kineskog pisma. Opisat će se kako je ono izgledalo na početku te kako se pismo razvijalo kroz povijest i na koji način je stiglo u Japan. U trećem poglavlju će se objasniti tipologija pisma, koje vrste pisanja postoje te kakvi tipovi pisama su u Japanu. Četvrto poglavlje pokušat će prikazati, na temelju pet odabranih *kanji* znakova, kako se pismo mijenjalo kroz povijest te koliko se razlikuju prvotno pismo i današnje. U petom poglavlju raspravit će se o japanskim tekstovima i koje posuđenice je Japan usvojio iz Kine. U radu će se vidjeti pregled razvoja pisma od zapisa na kostima i bronci, sve do današnjeg vremena. Svi citati u radu su vlastiti prijevod.

2. POVIJEST PISMA

Povijest japanskog pisma vrlo je bogata. Od najranijih oblika do današnjeg pisma došlo je do podosta velikih promjena i prilagodbi u pismu. Kako bi se japansko pismo sagledalo u potpunosti, potrebno je krenuti od samih početaka. Na koji način su se ljudi sporazumijevali? Koje vrste pisama su koristili? Sve to pokušat će se objasniti kroz nekoliko razdoblja, krenuvši od kineske prema japanskoj povijesti.

2.1. PISMO KROZ RAZDOBLJA KINESKE POVIJESTI

Kineska je povijest bogata raznim dokazima o postojanju natpisa i spisa od najranijih vjekova. Ne može se točno razjasniti kada je kinesko pisanje započelo. No, kako Norman (1988: 77) objašnjava, „prema dostupnim dokazima, pretpostavlja se da je to bilo u dinastiji Xia ili otprilike u 17. stoljeću prije Krista. Čak i u samim počecima moguće je vidjeti da je kineski sustav pisma bio morfemski“, što znači da svaki znak ima značenje. No kako Taylor i dr. (1995: 14) navode „znakovi su bili logografski zbog čega svaki znak predstavlja jedno značenje, slog ili morfem.“

Taylor i dr. (1995: 44) objašnjavaju kako su se „veliki skupovi kineskih znakova koji su korišteni u tekstu pojavili u kasnoj dinastiji Shang prije otprilike 3400 godina. Od tada se kineski znakovi neprestano koriste, ali mijenjaju svoje stilove pisma.“

Loewe i dr. (1999: 296) objašnjavaju u svojem djelu da je Zapadni Zhou (1045 pr. Kr. – 771 pr. Kr.) zabilježio značajne promjene u stilovima pisanja. Povjesničari Zapadnog Zhoua primijetili su promjene jer su imali pristup tisućama natpisa na ritualnim brončanim posudama. Te posude su bile izlivena s natpisima zbog potrebe da se iskažu postignuća određene osobe. Loewe i dr. (ibid.) smatraju da je izgled natpisa gotovo nepromijenjen od vremena nastanka te time zaključuju da vrlo vjerno zadržavaju aspekte jezika i pisma tog razdoblja sve do današnjeg dana.

Norman (1988: 81) objašnjava kako se u razdoblju nakon proljeća i jeseni, koje je poznatije kao prva polovica razdoblja Istočni Zhou (770 – 256 pr. Kr.), uporaba pisma proširila na sve društvene razine. Kako se uporaba pisma širi, tako postaje sve popularnije i zbog toga dolazi do drastičnih pojednostavljenih grafikona koji daju novi vizualni aspekt pismu. S time se stara pisma, kojih je do tada bilo mnogo u carstvu Qin, prestaju koristiti. Zbog toga se smatra da je pismo Qin predak svih kasnijih oblika kineskog pisma. Norman objašnjava kako je pismo iz razdoblja dinastije Qin postojalo u dva različita oblika, složenijem standardnom obliku i pojednostavljenom demotskom

(narodnom) obliku. Složeniji standardni oblik poznat je kao *zhuànshū* ili 'pečatno pismo' zbog toga što se mnogo koristio na pečatima, no tijekom razvoja poprimilo je pravilniji i uravnoteženiji izgled. Važnija od pisma s pečatom u kasnijoj povijesti kineskog pisma bila je druga vrsta pisma, tj. demotski, narodni oblik pisma koji je postao poznat kao *lishū* 'činovničko pismo'. Činovničko pismo grafički je bilo vrlo razvijeno i predstavljalo je znatno pojednostavljenu verziju standardnog pečatnog pisma. Ime je dobilo zbog toga što su ga koristili činovnici u razdoblju Qin. Taylor i dr. (1995: 47) naglašavaju kako je „izmijenjeni oblik znakova bio lakši za pisanje, jer se odustalo od crtanja slika predmeta, izravnavali su se krugovi i polukrugovi u crte, a složene komponente su se pojednostavljivale. Kako su rasli zahtjevi za službenim dokumentima u dinastiji Han, modificirano pismo postalo je prihvaćeni oblik pisma.“ Također, autori navode da se „za pisanje koristila svila i papir koji su zamijenili drvo i trake od bambusa, a kist se koristio u potpunosti. Danas se činovničko pismo koristi kao oblik umjetnosti u kaligrafiji.“

Loewe i dr. (1999: 89) objašnjavaju kako se razdoblje koje je trajalo od 1000. godine pa sve do 600. godine prije Krista naziva Pretklasično razdoblje. Ono se razlikuje od drevnog razdoblja, koje je bilo razdoblje prije pretklasičnog. Trajalo je od 1200. godine do 1000. godine prije Krista, a u njemu se primjećuje znatan razvoj gramatike i samog vokabulara jezika u standardnom klasičnom kineskom jeziku. Iako jezik još uvijek nije jezik standardnog klasičnog kineskog, može se primijetiti da je rječnik nešto bogatiji i sadrži više promjena u odnosu na onaj iz drevnog razdoblja. Dakako, to također može biti samo posljedica znatno proširenog raspona sadržaja u tekstovima. Također, primjećuje se smanjenje broja nepoznatih znakova na kostima za proricanje.

Norman (1988: 86) objašnjava da najvažniji prijelaz u povijesti kineskog pisma je onaj s pečatnog na činovničko pismo tijekom dinastije Han. Ta promjena označila je prijelaz s drevnog oblika pisma, u kojem se još razaznaju piktografski korijeni, na čistiji konvencionalni oblik pisma. Zbog lakšeg pisanja grafikona u činovničkom pismu, ispravljani su kružni i zaobljeni potezi, a komponente znakova su pojednostavljene. Pojavu kurzivnog pisma bitno je naglasiti kao drugi važan razvoj u povijesti pisma. Potpuno neovisno kurzivno pismo nastalo je nedugo nakon razvoja klasičnog činovničkog pisma Han. Autor nadalje objašnjava da su se oba pisma, i činovničko i kurzivno pismo, naširoko koristila u dinastiji Han. Činovničko je bilo formalno i službeno pismo, dok je drugo uglavnom služilo kao pomoćno i neformalno sredstvo za pisanje

nacrta i pisama. Zanimljivo je, kako Norman (ibid.) navodi „da je standardni oblik pisma, poznatiji kao *kǎishū*, još uvijek u upotrebi u današnje vrijeme, iako se počeo oblikovati u drugom dijelu dinastije Han. *Kǎishū* predstavlja daljnju evoluciju prema pravilnijem i praktičnijem obliku pisma u kojem se glatki, valoviti potezi činovničkog pisma pretvaraju u ravnije linije i oštrije kutove. Vrlo usko povezan s činovničkim pismom kurzivni je oblik kineskog pisma zvan *cǎoshū*. *Cǎoshū* se počeo razvijati u 3. stoljeću prije Krista, a u svom zrelijem obliku postao je poznat kao *zhāngcǎo* 'regulirani kurziv'.“ Norman (ibid.) objašnjava da su izrazi „arhaični“ i “stari kineski” općenito zamijenjeni konvencionalnim i prikladnijim izrazima “stari kineski” (za arhaični kineski) i “srednji kineski” (za stari kineski).“

Norman nadalje objašnjava da jezik dinastije Song odgovara ranom obliku starog mandarinskog jezika, koji potječe iz razdoblja koje je trajalo do početka dinastije Ming, dok izvori pronađeni u Ming i ranoj Qing dinastiji prikazuju razvoj jezika zvanog srednji mandarinski jezik te u 19. i 20. stoljeću dolazi do razvoja modernog mandarinskog jezika.

2.2. RAZVITAK KINESKOG PISMA KROZ POVIJEST

Loewe i dr. (1999: 106) navode kako je „kinesko pismo prvi puta pronađeno na natpisima na proročanskim kostima početkom 20. stoljeća u Anyangu, mjestu posljednje prijestolnice Shang. Natpisi, koji su urezani u volove lopatice ili na oklop kornjača, bilježe tekstove proricanja koja su se izvodila na dvoru Shang. Često su bila u kombinaciji sa žrtvovanjem kraljevskim precima. Zbog toga je sadržaj proricateljskih natpisa omogućio identifikaciju čak devet kraljeva države Shang u određenom redosljedu. Prvi od njih devet je King Wu Ding, koji datira otprilike u 120. godinu prije Krista. Iz istog su razdoblja poznati i kratki natpisi koji su lijevani u svečanim brončanim posudama.“

Nadalje objašnjavaju kako razdoblje Shang također sadrži i natpise koji su pisani kistom, a dokazi su poznati iz znakova koji izgledaju kao da su pisani kistom na glatkoj površini keramike ili žada. Postoji mogućnost i da su znakovi nekih natpisa koji se nalaze na proročkoj kosti bili ispisani kistom na površini kosti.

Norman (1988: 80) se nadovezuje navodeći kako „u dinastiji Shang glavni izvor za proučavanje pisma su proročanske kosti i školjke, dok su u dinastiji Zapadni Zhou (11. stoljeće - 771. g. pr. Kr.) i razdoblju proljeća i jeseni (770. - 476. g. pr. Kr.) glavni izvori brončani natpisi. Natpisi su pronađeni na brončanim posudama koje su bile

različitih oblika i namjena, a na njima se nalazilo od nekoliko znakova sve do nekoliko stotina znakova.“

Loewe i dr. (1999: 414) Srednji Zapadni Zhou definiraju kao „vrijeme kada su ove vrste stilova brončanih ritualnih posuda bili u modi. Imaju zaobljene glatke oblike, bez obruba, naglašene složenim uzorcima ptica. Te ptice imaju duge repove, koje u kombinaciji s perjem na krilima tvore vrpce.“ Taylor i dr. (1995: 44) naglašavaju da su neke promjene u razdoblju Srednjeg Zapadnog Zhoua jednim dijelom izazvane korištenjem znakova, a drugim dijelom vrstama različitih materijala za pisanje koji su bili dostupni, poput kosti, bronce, bambusa, drveta, kamena, svile i papira.

Loewe i dr. (1999: 88) objašnjavaju kako su svi tekstovi iz razdoblja Han otkriveni te da se sastoje od natpisa na proročanskim kostima te vrlo kratkih natpisa koji su lijevani u brončane posude. Smatraju da je „jezik ovog razdoblja daleko manje karakteriziran sintaktičkim konstrukcijama koje se mogu jasno analizirati, te da imaju mnogo manje gramatičkih čestica.“ S druge strane, Taylor i dr. (1995: 47) smatraju da je modificirano činovničko pismo tijekom razdoblja Han postalo pravoslavni oblik pisma.

Prema Normanu (1988: 83) tipovi kineskih pisama, tj. skripti poredani kronološki izgledaju ovako:

1) Skripta dinastije Shang. Reprezentativno pismo razdoblja Shang je *jiǎgǔwén* 'pismo od proročanske kosti'. To je najstarija vrsta pisma koja je poznata. Ispisana je na kostima i školjkama, a tekstovi su gotovo uvijek vračarske ili proročanske prirode. Natpisi na brončanim posudama, koje se na kineskom nazivaju *jīnwén*, također su iz kasne dinastije Shang. Brončano natpisno pismo čuva stil pisma blisko modeliran tehnikama pisanja kistom. *Jiǎgǔwén* je urezan na različite tvrde materijale s nekom vrstom oštrog alata te stoga predstavlja uglatiji i linearniji stil pisanja.

2) Razdoblja Zapadni Zhou i Chunqiu. U to doba dolazi do procvata proizvodnje brončanih posuda. Mnoge od tih posuda su izlivenne s dugim natpisima. *Jīnwén* se smatra reprezentativnim pismom ovog razdoblja. Brončano pismo Zapadnog Zhoua prilično je slično onom iz Shanga, ali pokazuje tendenciju veće pravilnosti te daljnji razvoj u smjeru oštrijih kutova i tanjih linija.

3) Različiti oblici znakova iz razdoblja šest država. Ovaj izraz koristi se za označavanje varijacija u stilu pisanja raznih neovisnih kneževina istočne Kine tijekom razdoblja Zračenih država. Ovo je pismo poznato iz niza izvora, od kojih su najvažniji brončane posude i tekstovi ispisani na bambusovim trakama i svili.

4) Pečatno pismo. *Zhuàنشū* je službena i formalnija varijanta pisma dinastije Qin. To je osnovno pismo opisano u grafičkom rječniku dinastije Han.“

	Shang bone script	Zhou bronze script	Warring States script	Seal script	Clerical script (Han)
1. 'child'	𠃉	𠃉	𠃉	𠃉	子
2. 'cloud'	𠃉	𠃉	𠃉	𠃉	雲
3. 'water'	𠃉	𠃉	𠃉	𠃉	水

Slika 1. Tipovi kineskih pisama

2.3. JAPANSKA RAZDOBLJA I RAZVOJ PISMA

Ovo poglavlje objasniti će na koji način je kinesko pismo došlo u Japan, a zatim će se pokušati kronološki objasniti kako se pismo razvijalo kroz japanska razdoblja. Također, navest će se i objasniti razvoj pisanja u Japanu te koje su vrste pisanja nastale.

Taylor i dr. (1995: 296) navode da „su između 4. i 7. stoljeća nove ere, valovi Korejaca i Kineza imigrirali u Japan te pomogli Japancima u razvijanju kulture koja je utemeljena u Kini. Mnogi od njih podučavali su Japance umjetnosti, zanatima, tehnologiji, konfucijanizmu, budizmu te pisanju. Korejci i Kinezi su u ranoj povijesti dali Japancima neke predmete koji su imali na sebi ispisane znakove. Zlatni pečat, koji je izrađen u 57. godini nove ere u Kini te otkriven u 18. stoljeću u Japanu, bio je ispisan s 5 kineskih znakova koji znače “kralj države Na od Wa (Japan), (vazal) Han (dinastije)”.

Seeley (1991: 9) smatra da ispisani artefakti koji su pronađeni u Kini datiraju s početka kršćanske ere, a da su pronađeni na raznim nalazištima sredinom razdoblja Yayoi. Artefakti ukazuju na činjenicu da je pisanje fizički uvedeno negdje u tom razdoblju. Također autor naglašava kako su najranije ispisani artefakti takve vrste bili kineski novčići s legendom (tumačenjem) *huo quan*, tj. „kovanim novcem“. Seeley navodi kako su „iskopani na nalazištu u Nagasakiju, a novčići su kovani tijekom vladavine Wang Manga i doneseni u Japan u 1. ili 2. stoljeću. S druge strane, najbrojnija kategorija drevnih artefakata kineske proizvodnje koji su pronađeni u Japanu bila su ogledala koja su izrađena od bronce. Bila su kružnog oblika i imala su različite dizajne na poledini.

Frellesvig (2010: 11) u svojoj knjizi *A history of the Japanese Language* objašnjava da za sada nema dokaza ni znanja kako je pismo funkcioniralo u tom ranom razdoblju. Autor smatra da su znakovi, koji se pojavljuju na ogledalima i drugim artefaktima, proizvedeni u tom razdoblju, također bili jednostavni ukrasi, to jest, imitacija onih koji se nalaze na dokumentima nađenim na kontinentu. Pisanje kakvo je bilo prisutno u kineskim klasicima, uvedeno je u Japan početkom 5. stoljeća kao dio velikog kulturnog priljeva iz Peakchea. *Kojiki i Nihon shoki*, najstariji japanski zapisi, pripovijedaju o ovom događaju kao o dolasku pisara Wanija i Akichija u 15. i 16. godini Ojina. Tijekom 6. i 7. stoljeća, preko Peakchea u Japanu se osim kineskog budizma pojavila i sinitička kultura, poznata još i kao Istočnoazijska kulturna sfera. Kinesko je pismo imalo golemu važnost po pitanju države, filozofije i religije. Svako ozbiljno bavljenje takvim stvarima zahtijevalo je poznavanje pisanog kineskog jezika. Također, skladanje kineske poezije postalo je visoko cijenjeno. Najstarija sačuvana antologija poezije u Japanu je *Kaifuso*, kompilacija kineske poezije napisane u Japanu. U Japanu, kineski tekstovi mogli su se čitati na dva načina: 1.) čitanjem prema kineskom izgovoru ili 2.) prevođenjem riječi na japanski ("*gloss reading*"). Ove dvije prakse imale su velik utjecaj kako na sam japanski jezik tako i na način pisanja.

Po Frellesvigu (2010: 21), najstariji izvori japanskog jezika u Japanu su natpisi na kamenu i metalu (mačevi i ogledala) te se za njih smatra da datiraju najranije iz 5. stoljeća. Japanski jezik je tu ograničen na vlastita imena u tekstovima koji su inače napisani na kineskom jeziku ili *hentai kanbun*, poznato i kao japanizirana verzija klasičnog kineskog. Frellesvig navodi tri najvažnija natpisa:

1) *Inariyama tumulus* natpis na maču. Iskopano iz humka u prefekturi Saitama. Smatran je najstarijim natpisom napravljenim u Japanu. To je najduži rani natpis iz 5. ili 6. stoljeća, koji se sastoji od 115 znakova, od kojih se 46 koristi fonografski za pisanje japanskih osobnih imena i imena mjesta.

2) Natpis s mačem na humku *Eda Funayama*. Pripada kasnom 5. ili ranom 6. stoljeću, a pronađen je u prefekturi Kumamoto. Smatra se da je tekst imao 75 znakova, ali zbog praznina samo su 64 čitljiva. Pisan je na kineskom, ali ima japanskih imena napisanih fonografski.

3) Natpis kipa *Yakushi nyorai*. Vjerojatno pripada drugoj polovici 7. stoljeća. Nalazi se u hramu Horyuji u Nari. Natpis ima 90 znakova te je najstariji postojeći natpis napisan *hentai kanbunom*; ima i neki japanski red riječi i neki logografski izraz japanskih gramatičkih elemenata.“

Seeley (1991: 19) navodi kako je „u ovom trenutku, najpoznatiji od najranijih natpisa izvršenih u Japanu onaj na željeznom maču koji je pronađen zajedno s velikim brojem drugih artefakata iz grobnog humka Inariyama u prefekturi Saitama 1968. godine.“ Autor također objašnjava kako je tekst na maču *Inariyama* sadržavao znakove koji su bili nepravilnog oblika, pri čemu ih je bilo teško pripisati nesposobnosti dotičnog majstora. Međutim, navedeni datum natpisa na maču *Inariyama*, koji se poklapa s 471. godinom, široko je prihvaćen u Japanu.

Zanimljivo je, kako Seeley (1991: 26) objašnjava, da je u Japanu na samom početku pisanje bilo povjereno pisarima koji su uselili u Japan iz Kine. Mjesto pisara se uglavnom nasljeđivalo, a rezultat nasljeđivanja je sa svakom generacijom donosilo sve lošije pisare. Drugim riječima, ako je jedna do dvije generacije pisara bila vrlo vješta u sastavljanju kineskih tekstova, sve sljedeće generacije su bile lošije, pogotovo zbog toga što su neprestano provodili vrijeme u Japanu, a drugi razlog je što su imali vrlo ograničeni kontakt s Kinom i kineskim jezikom. Prva promjena koja se dogodila među ljudskom pismenom klasom u ranom Japanu bila je pojava imigrantskih pisara s ograničenom sposobnošću pisanog kineskog jezika, dok je druga promjena bila osposobljavanje Japanaca za čitanje i pisanje. Zbog tih promjena dolazi do poteškoća sastavljanja tekstova u kineskom stilu. Tekstovi ove vrste, koji sadrže pisane oblike kineskog i japanskog, kasnije će se zvati “hibridnim stilom”. Autor navodi kako se najraniji poznatiji primjer djela hibridnog stila nalazi na natpisu hrama Gangoji iz 596. godine. S druge strane, najpoznatiji rani hibridni tekst je natpis koji se nalazi na poleđini aureola slike *Yakushi nyorai* u Zlatnoj dvorani hrama Horyuji u Nari. Seeley objašnjava kako je „jedan od razloga zašto ovaj tekst citiraju japanski znanstvenici taj što, u odnosu na svoju duljinu, sadrži veliki broj hibridnih nizova. Pojedinačni hibridni tekstovi obično teže ka kineskom ili japanskom modelu, a ne točki koja je na sredini između kineskog i japanskog stila. Glavne hibridne značajke ovog teksta mogu se sažeti kao određeni stupanj reda riječi pod japanskim utjecajem i otvoreno predstavljanje japanskih elemenata.“

Seeley (1991: 59) objašnjava da je u 7. i 8. stoljeću Japan bio pod velikim utjecajem kineske kulture. Međutim, u 9. stoljeću došlo je do važnog doprinosa u pisanom stilu japanskog jezika, što je prouzrokovala pojava kane. Kana se odnosi na fonetsko pismo od pojednostavljenih kineskih znakova. Odnosno, s tim pismom, Japan je uveo nove načine pisanog izražavanja. U današnje vrijeme, postoje dva slogovna pisma, poznata kao hiragana i katakana, koja su nastala kao rezultat

"pojednostavljenja" kineskih znakova. Hiragana, danas poznata kao osnovno japansko pismo, je visoku popularnost stekla u Heian periodu.

Kako je tradicija *kanbun* razvila razne konvencionalne oznake za čitanje, tako je razvila i tradiciju *kunten*. *Kunten* ("znakovi za čitanje") je, kako Frellesvig (2010: 259) objašnjava „pojam za razne bilješke koje se dodaju kineskom tekstu kako bi se pomoglo ovim procesima njegove produkcije na japanskom.“ Autor dalje objašnjava da najraniji *kunten* koji je poznat svijetu datira iz 8. stoljeća. Njegov izgled je u obliku interpunkcijskih znakova koji pokazuju podjelu teksta i znakova koji objašnjavaju kako promijeniti redoslijed riječi kada se tekst prikazuje na japanskom jeziku. U prvoj polovici Heian perioda, mnogi učenjaci, sekte i hramovi su imali vlastite sustave koji su razvili mnoštvo *kunten* tradicija. Ti sustavi su bili većinom složeni i najčešće tajni.

Kako Seeley (1991: 126) objašnjava, oko 400-ih godina 20. stoljeća dolazi do velikih promjena u politici, ekonomiji i društvu te se središte moći preselilo iz Kyota u Kamakuru. Trgovina se počinje širiti, a trgovci postaju važna klasa. Autor navodi kako se „u razdoblju Kamakura mogu pronaći različite varijante znakova koji su naširoko korišteni u ranom razdoblju u Japanu. Njih se može pronaći na natpisima u metalu koji datiraju iz 5. stoljeća i na kopijama kineskih prijevoda budističkih sutri iz 7. stoljeća.“

Frellesvig (2010: 263) objašnjava da između razvoja pisma na japanskom jeziku i *kanbun-kundokua* postoji bliska veza jer su se tijekom *kanbun-kundokua* pojavile izvedbe pojedinačnih *kanjija* koje su se na kraju i ustalile. To je, kako autor navodi, „rezultiralo konvencionalnim povezivanjem mnogih *kanjija* s određenim staro-japanskim riječima, ili drugim riječima – uspostavljanje konvencionalnog “kun-čitanja” *kanjija*.“ Kun-čitanje je japanski način čitanja kineskih znakova. *Kanbun-kundoku* je, s druge strane, način na koji se tumači i prevodi klasični kineski tekst na japanski jezik.

Frellesvig (2010: 284) objašnjava kako u japanskom jeziku postoje brojne kineske posuđenice koje su korištene u starojapanskom jeziku. Neke od njih nesumnjivo su vrlo stare te su vjerojatno u Japan došle preko korejskoj poluotoka. Autor smatra da posuđenice koje su se prije pojavljivale u kineskom nisu imale toliku važnost u usporedbi s posuđenicama koje su se pojavile u jeziku posredstvom japansko-kineskog ili sino-japanskog jezika, i to tako što su se koristile izvan konteksta čitanja kineskog jezika i na kraju prenijele u svakodnevni jezik. Posuđenice iz prve polovice ranog srednjeg japanskog su preuzete iz japansko-kineskog, dok je većina posuđenica do kraja ranog srednjeg japanskog pa nadalje preuzeta iz udomaćenog sino-japanskog. Frellesvig smatra da su tijekom vremena mnoge sino-japanske

posuđenice u jezik ušle putem pisma, ali je većina posuđenica stekla vrijednost u svakodnevnom govornom jeziku. Činjenica da su sino-japanske posuđenice bile isključene iz poezije u ranom srednjem japanskom jeziku dovodi do preispitivanja uobičajene pretpostavke o odsutnosti sino-japanskih posuđenica u bilo kojoj značajnoj mjeri u starojapanskom. Nadalje, Frellesvig (2010: 290) objašnjava kako se u razdoblju kasnog srednjeg japanskog u tekstovima povećala uporaba posuđenica sino-japanskog. To je, kako autor navodi, vjerojatno djelomično povezano sa žanrovima predstavljenim u izvorima, uključujući više *kanji-kana majiribun*, to jest miješanje pisma *kanji* i pisma kana, ali uspostava sino-japanskog bila je glavni čimbenik, koji je omogućio korištenje izvorno kineskih riječi slobodnije dostupnim u japanskom i time olakšao i unos i upotrebu sino-japanske posuđenice. Osim povećanog unosa i upotrebe posuđenica preuzetih iz *kan-on* i *go-on* sino-japanskog, novi sloj japansko-kineskog došao je u Japan tijekom prve polovice razdoblja, a korišten je posebno u nekim zen budističkim sektama. Frellesvig (2010: 409) objašnjava kako neke od novih sino-japanskih riječi potječu iz pisama *kanji* zamišljenih kao logografski prikaz izravne posuđenice, proračene značenjem u katakani, koje su naknadno ponovno izmišljene kao sino-japanska riječ. Autor također objašnjava da sino-japanske riječi koje su namjerno skovane, oživljene ili prilagođene na ovaj način tijekom razdoblja Meiji, čine veliku većinu sino-japanskih riječi koje se danas koriste - i veliku većinu akademskog, političkog i intelektualnog vokabulara koji se danas koristi u japanskom - a neke od tih riječi su kasnije usvojene u Kini i Koreji, s kineskom ili sino-korejskim izgovorom.

Razdoblje Edo je, kako Seeley (1991: 128) objašnjava, svjedočilo različitim promjenama na općem području pisanih tekstova u Japanu. Kineska učenja su se istaknula, a kineski stil je postao vrlo popularan u dobro obrazovanim krugovima. Nadalje, hibridni je stil služio kao sredstvo za pisanje administrativnih tekstova i pisama, dok je japanski stil korišten za popularnu fikciju koja je pisana za bogatu trgovačku klasu. Kako Frellesvig (2010: 383) tvrdi, tijekom razdoblja Edo, japanski se pisao na razne načine kojima je bilo zajedničko to što su odražavali tadašnji japanski jezik vrlo neizravno ili barem ne previše. Navodi kako su „uglavnom bili vrlo zamršeni i uključivali su neki oblik klasičnog pisanog jezika.“ Ovi načini pisanja kretali su se od (*hentaï*) *kanbuna* preko raznih oblika klasičnog japanskog do visoko formaliziranih verzija poslijeklasičnog japanskog, koji je još uvijek bio pod jakim utjecajem klasičnog pisanog jezika. Međutim, kako autor navodi, situacija je drugačija za verziju zajedničkog jezika koji se koristi u Edu, današnjem Tokiju, na kojem se temelji standardni jezik. Iako je na

njega nedvojbeno utjecao edo-japanski, on predstavlja prilično neprekinutu tradiciju zajedničkog jezika temeljenog na jeziku iz Kyotoa.

Seeley (1991: 132) objašnjava kako su mnoge riječi i morfemi kineskog podrijetla nastavili asimilaciju u japanski jezik. Ta činjenica je, kako autor navodi, zajedno sa širenjem pismenosti i općom intelektualnom klimom koja je stavljala veliki naglasak na kineske stvari, pridonijela još većem rasponu kineskih znakova koji se koriste u svakodnevnom životu.

Kako Seeley (1991: 181) objašnjava, japanski se, kao i kineski jezik, pisao u vertikalnim stupcima zdesna nalijevo. Međutim, u drugom dijelu 1940.-ih godina, japanski sustav pisma temeljito se renovirao, a također je to razdoblje bilo razdoblje izrazite vesternizacije, što se odrazilo na veliku asimilaciju zapadnih posuđenica. Autor navodi kako je “unutar tog općeg konteksta praksa pisanja japanskih tekstova vodoravno s lijeva na desno počela uzimati maha, osobito nakon što je Vlada izdala smjernice pod naslovom „Standardi za pisanje službenih tekstova“ 1949. godine.“ Seeley nadalje objašnjava da se horizontalno pisanje danas koristi u znanstvenim, službenim i administrativnim tekstovima, ali je vertikalni format zadržan u književnim tekstovima, novinama i pismima. Autor navodi da mnogi pojedinci, pogotovo srednjoškolci, koriste vertikalno pisanje za vođenje bilješki tijekom nastave japanskog jezika. Seeley smatra da je „važna prednost vodoravnog formata za japanski ta što olakšava upotrebu arapskih brojeva, znanstvenih formula, latiničnih slova i slično te da sve te točke čine vrlo važno praktično razmatranje.“

2.4. SKRAĆIVANJE I POJEDNOSTAVLJIVANJE *KANJIIJA*

U Japanu se od ranih razdoblja počelo skraćivati i pojednostavljivati znakove kako bi pisanje i čitanje bilo jednostavnije i brže. Frellesvig (2010: 157) objašnjava da se proces pojednostavljivanja i skraćivanja odvijao od kasnog razdoblja Nara i da je oblik bio poznat kao *man'yōgana*. Isprva je pojednostavljivanje išlo polako, ali s vremenom je u ranom razdoblju Heian dobilo na brzini što je na kraju rezultiralo razvojem dva pisma poznatim kao hiragana i katakana. Autor nadalje objašnjava kako su se pojednostavljeni i skraćeni dijelovi znakova s vremenom odvojili od kineskih znakova iz kojih su potekli, te su postali fonogrami, zbog čega je postalo moguće pisati japanski jezik na fonografski način koji je bio jednostavan i neposredan. Također objašnjava kako od početka desetog stoljeća pa sve do kraja jedanaestog je moguće vidjeti veliki korpus teksta koji je u potpunosti napisan fonografski na hiragani, a samo

je nekoliko tekstova pisano na logografski način koji koriste *kanjije*. Frellesvig (ibid.) smatra da su različite strategije redukcije rezultirale s dva različita kana pisma, hiraganom i katakanom, koji su bili povezani s funkcionalnim razlikama. Primjerice, neki dijelovi *man'yōgane*, koji su dali katakanu, su bili praktični za korištenje u komentarima nekih tekstova gdje je prostor bio ograničen. Katakana se osim toga još koristila u *kanji-kana-majiribunu*. Tijekom predmodernog razdoblja, katakana je zadržala vezu s *kanbunom*, to jest pisanjem koje uključuje *kanjije*. Autor dalje objašnjava kako se kurzivno ispisana *man'yōgana* smatrala estetski ugodnom i povezivala se s književnošću i kaligrafijom. Kasnije je *man'yōgana* dala hiraganu koju poznajemo danas.

Gottlieb (2019: 226) navodi kako su kineski znakovi činili osnovu pisanog japanskog jezika od 6. stoljeća. Smatra kako su ljudi u to vrijeme, posebice znanstvenici, cijenili težinu pisanja kineskih znakova jer su smatrali da daju određenu mističnost. Također su ih koristili i japanski službenici koji su jednostavne dokumente prikazivali kao komplicirane zbog toga što su koristili mnogo kineskih znakova i time činili tekstove teškima za razumijevanje. Gottlieb smatra da bi potpuno ukidanje kineskih znakova značilo promjenu cjelokupnog pisma i ljudi bi morali promijeniti navike pisanja. Stoga se obrazovanje niže klase počelo širiti izvan pisma kana, a djeca više klase, bez obzira na temeljito konfucijansko obrazovanje koje su dobivali, su morala sama učiti recitirati odlomke napamet bez čitanja i razumijevanja. Autorica naglašava kako je „zbog svih prepreka koje su postojale, Fukuzawa Yukichi bio jedan od prvih koji je ozbiljno govorio o ograničavanju broja znakova u upotrebi u *Učenju znakova* iz 1873. godine. Tamo je predložio da bi bilo dobro započeti s izbjegavanjem težih znakova gdje god je to bilo moguće. Njegov pristup i stav prema reformi pisma bio je postupan. Usprkos njegovom priznavanju poželjnosti postupnog ukidanja znakova, pristupio je problemu na racionalan, formalistički način, s uvjerenjem da je srednji korak smanjenja broja znakova u svakodnevnoj uporabi bolji od radikalnog uklanjanja svih.“

S vremenom dolazi do smanjivanja kineskih znakova. Bökset (2006: 35) objašnjava kako je 1873. godine Ministarstvo prosvjete pripremlilo *Rječnik novoizabranih znakova* koji je ograničio broj kineskih znakova na 3167 koji su se koristili te skratio oblike nekih kineskih znakova. Autor navodi kako „se Vijeće za jezik suzdržalo od skraćivanja određenih znakova, namjeravalo je nastaviti s daljnjom reformom.“ Bökset objašnjava kako je „čelnik vijeća bio zadovoljan s oznakom

„trenutna upotreba“ u Znakovima za trenutnu upotrebu (što je značilo 'za sada'), budući da je to otvaralo mogućnost da se uspostavi stalni odbor za smanjenje broja znakova u budućnosti, ne samo za dobrobit žena, već i za dobrobit običnih ljudi.“ Nakon mnogo promjena, na kraju se popis znakova za trenutnu upotrebu mogao zamijeniti 1981. godine dužim znakovima *Jōyō kanji hyō* (Popis znakova za uobičajenu upotrebu) iz 1945. godine, što je, kako autor navodi „legaliziralo još nekoliko kratkih oblika.“ Bökset (ibid.) naglašava kako su do 1946. godine službeni oblici kineskih znakova bili identični i u Kini i u Japanu.

Taylor i dr. (1995: 305) objašnjavaju kako su *kanji* i *kanji* riječi uglavnom *hanzi* (kineski znakovi; pismo) i *hanzi* riječi posuđene iz Kine, no neke riječi su nastale u Japanu u moderno doba. Navode kako su „određeni broj kineskih znakova, koji su bili određeni za zajedničku uporabu i školsko podučavanje, i dalje bili manji od broja *hanzija*.“ Nadalje, smatraju kako su kineski znakovi također prošli manje pojednostavljenja nego *hanzi*. Zanimljivo je kako su *kanji*, *hancha* (korejsko pismo) i *hanzi* istih značenja, ali njihovi znakovi se uvijek razlikuju.

Veliki broj kineskih znakova godinama se koristio u svakodnevnom životu, no kako Norman (1988: 101) navodi, „godine 1964. stavljen je na snagu daljnji popis s više od 2000 pojednostavljenih znakova, od kojih su mnogi proizašli iz pojednostavljenja uobičajenih radikala i fonetskih komponenti.“ Autor objašnjava kako iako ovaj proces reforme pisma nije bio toliko drastičan kao prijelaz s pečatnog pisma na činovničko pismo u dinastiji Han, on je predstavljao temeljitu reformu načina na koji se piše kineski jezik. Norman (ibid.) smatra da se pojednostavljeni znakovi u Kini uvelike koriste u osobnoj korespondenciji te se također mogu vidjeti na uličnim znakovima, sloganima na zidovima i u raznim vrstama pisanih materijala.

Tijekom povijesti vide se znatne promjene u pojednostavljivanju kineskih znakova u Japanu. Pojednostavljivanje kao takvo prošlo je kroz mnogo faza i promjena od samih početaka u periodu Nara pa sve do danas. Iako se i dalje pokušava pojednostaviti japansko pismo i izbaciti kineske znakove, vjeruje se da će proći mnogo vremena prije nego se ikakve promjene kao takve zapravo dogode.

3. TIPOLOGIJA

Kako to Columas (2002: 178-179) navodi "kada se vještina pisanja širi preko jezičnih granica od pismenih do nepismenih kultura, uobičajeno je da se pisani jezik usvaja zajedno sa sustavom pisma." Drugim riječima, proširivanje znanja pismenosti

na kulturu koja nije pismena, rezultira time da nepismena kultura usvaja pisani jezik kao i sustav pisma od druge kulture. U ovom slučaju možemo primijetiti da je kod japanskog naroda baš to slučaj, kako Coulmas navodi. Učenjem kineskih znakova, Japanci ne samo da su usvojili jezik, već im je bilo teško razdvojiti pismo i jezik. Nakon dugog pisanja stranim jezikom, odnosno kineskim, Japanci su počeli pisati vlastitim jezikom, ali su ga prilagođavali sa postojećim sustavom, kineskim, umjesto da su stvarali novi.

Možemo primijetiti kako se Frellesvig slaže s Coulmasovim tvrdnjama. Autor (2010: 14) objašnjava kako se kineski znakovi koji se koriste za fonografsko pisanje japanskog jezika nazivaju *man'yōgana* zbog toga što su se naširoko upotrebljavali u antologiji poezije zvane *Man'yōshū*. Autor daje dva razloga zašto se pojam *man'yōgana* često miješa s cijelom antologijom *Man'yōshū*: “prvo, *man'yōgana* se odnosi isključivo na fonografsko pisanje (pisanje koje se poklapa s izgovorom; fonem), a ne na logografski (svaki znak ima značenje; riječ ili morfem) napisane dijelove *Man'yōshū*. Drugo, *man'yōgana* se koristi i u drugim tekstovima osim *Man'yōshū*-a, a upotreba *man'yōgane* nastavila se dugo u srednjem japanskom razdoblju, također nakon pojave pojednostavljenih pisama kana.“

Frellesvig (ibid.) smatra da je većina starojapanskih tekstova napisana mješavinom logografskog i fonografskog pisma. Objasnjava kako neki miješani tekstovi nemaju jasnu razliku između fonograma i logograma, a drugi uglavnom koriste fonograme kako bi pisali gramatičke elemente i logograme pomoću kojih su pisali punoznačne riječi. Autor navodi da je poseban način pisanja, poznatiji kao *senmyō-gaki*, „mješavina logografskog i fonografskog pisma u kojem su neki gramatički elementi napisani fonografski i to manjim slovima od ostalog teksta. *Senmyō-gaki* je profinjeni sustav pisanja koji pokazuje sofisticirano gramatičko razumijevanje jezika.“ Drugim riječima, *senmyō-gaki* je tekst pisan kineskim znakovima i *man'yōganom*. Frellesvig (2010: 145) smatra kako je vrlo važno razlikovati posuđenice od sino-japanskog vokabulara, jer smatra kako su one dio pitanja genetske pripadnosti japanskog jezika. Primjerice, starojapanske riječi, koje su slične ili sudjeluju u skupovima glasovne korespondencije, s riječima iz drugog jezika mogu biti srodne, mogu biti posuđenice iz nekog drugog jezika, one same mogu biti izvor posuđenica u drugim jezicima, ili su pak sličnosti jednostavno slučajne. Autor smatra kako nema sumnje da starojapanski jezik uključuje stare posuđenice iz jezika oko Japana, posebice one riječi koje se odnose na pomorstvo, poljoprivredu, ratovanje, duhovni i

vjerski život, vladu i administraciju. Međutim, mnoge se od njih ne mogu identificirati kao posuđenice na nekim drugim osnovama osim onim jezičnim. Dakako, kako autor navodi „moguće je istaknuti niz starojapanskih riječi koje su po svoj prilici posuđenice i za koje možemo vjerojatno identificirati izvor, bilo to iz korejskog, kineskog ili sanskerta.“ Frellesvig (ibid.) ističe kako se od sredine Heian razdoblja, stil pisanja poznat kao *kanji-kana-majiribun* počeo šire koristiti. *Kanji-kana-majiribun* mješovito je pisanje kineskih znakova i kane. Autor objašnjava kako *kanji-kana-majiribun* ima veliku prednost za razliku od kineskih znakova. Koristi se logografski za većinu sadržaja i neke gramatičke riječi, no s kanom, posebice ili gotovo uvijek s katakanom, koristi se fonografski za neke gramatičke riječi i završetke. Frellesvig objašnjava kako je tek nakon sredine srednjeg japanskog razdoblja, *kanji-kana-majiribun* postao raširen i počeo se koristiti u literaturi *setsuwa*. Zatim, od kasnog srednjeg japanskog razdoblja postaje izrazito korišten, toliko da zamjenjuje hiraganu u prozi. Zbog toga, autor navodi, „pisanje opsežnih odlomaka teksta u hiragani (ili katakani) nije preživjelo rani kasni srednji japanski period te se nažalost izgubila elegantna i ekonomična tradicija jednostavnog pisanja hiragane, koja je bila dovoljno sredstvo predstavljanja japanskog.“ Frellesvig smatra da današnji način pisanja japanskog jezika nije potomak hiragane iz ranog srednjeg japanskog razdoblja, već izravni potomak *kanji-kana-majiribuna* iz ranog srednjeg japanskog i kasnog srednjeg japanskog razdoblja. Dakako, autor objašnjava, omjer logografskog i fonografskog pisma se razlikuje između tadašnjeg i sadašnjeg, s više riječi koje su danas fonografski ispisane te s hiraganom koja zamjenjuje katakanu.

3.1. VRSTA I PODJELE PISMA

Frellesvig (2010: 12) izjavljuje kako je „pisanje prikaz jezika: elementi pisma predstavljaju elemente jezika.“ Autor navodi kako postoje dvije vrste pisma. Prvo, pismo koje predstavlja elemente jezika koji nose značenje: riječi ili morfeme. To je *logografsko* pismo. Drugo, pismo koje predstavlja one elemente jezika koji razlikuju elemente koji nose značenje: foneme ili fonološke jedinice većeg ili manjeg opsega. To je *fonografsko* pisanje.

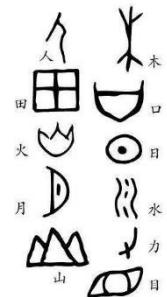
Henshall (1988: 13) objašnjava kako su „znakovi iz kojih su izvedeni kineski znakovi nastali između 2000. - 1500. godine pr. Kr. u regiji Žute rijeke u Kini. Iz tog ranog razdoblja otkriveno je oko 3000 znakova, uglavnom ispisanih na kostima i kornjačinim oklopima i često povezanih s proricanjem. U početku su uglavnom bili

jednostavni piktogrami (opisuje sliku, znak ili simbol koji je napravljen kako bi izrazio ideju ili informaciju¹), ali su s vremenom postajali sve složeniji i apstraktniji. Piktogrami su se kombinirali u ideograme (grafičke znakove koji ukazuju na značenje stvari bez naznake zvuka²), smišljali su se i simbolički znakovi, a kako je počela prevladavati standardizacija oblika, pojedini su znakovi dobivali i više ili manje fiksnu fonetsku ulogu. Autor navodi kako je značajan stupanj standardizacije vidljiv u visoko stiliziranim znakovima iz trećeg stoljeća prije Krista, dok je kvadratni stil koji čini pravi prototip današnjih znakova (poznat na japanskom kao *kaisho*) uspostavljen oko 200. godine. Do ove faze broj znakova je porastao na otprilike 50.000.“

Norman (1988: 78) smatra kako će se znakovi postupno pojednostavljivati i stilizirati sa sazrijevanjem sustava pisanja te će se sustav sve više upotrijebljivati. Kao rezultat toga, Norman objašnjava, piktogrami će postupno gubiti svoju očitu slikovnu kvalitetu, a s vremenom će pismo sazrijeti i izgubiti svoja piktografska obilježja.

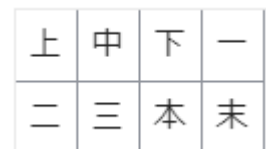
Kako Henshall (1988: 15) navodi, „još od 2. stoljeća naše ere, kada je nastao prvi kineski rječnik, znakovi su tradicionalno klasificirani u 6 kategorija. Prve četiri kategorije odnose se na sastav znakova, dok se druge dvije odnose na korištenje znakova.

1) Piktogram. U osnovi slika fizičkog objekta, i obično vrlo jednostavna. (primjer drvo, oko) Neki od njih postali su visoko stilizirani i gotovo neprepoznatljivi kao piktogrami.

Slika 2 Piktogram

2) Znak ili simbol. Simbol koji izražava apstraktni koncept i obično je prilično jednostavan. Postoji određena dilema oko toga jesu li određeni znakovi simboli ili piktogrami, uz znatne dokaze o pogrešnoj kategorizaciji.

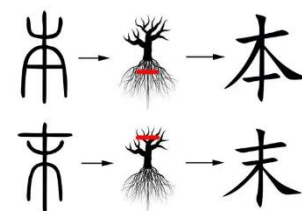

Slika 3 Znak ili simbol

¹ <http://www.visual-arts-cork.com/prehistoric/pictographs.htm>

² <https://www.vocabulary.com/dictionary/ideograph>

3) Ideogram. U osnovi smisljena kombinacija dvaju ili više piktograma ili simbola, i obično vrlo jednostavna. U mnogim slučajevima ideografska kategorija ima značajno preklapanje sa semasiofonetskom kategorijom.

Slika 4 Ideogram

4) Fonetski ili semasiofonetski ideogram. Na drugim izvorima³ poznatiji je pod nazivima *keisei moji*, fono-semantički ili radikalno-fonetski spojevi, to jest semantičko-fonetski ili fonetsko-ideografski znakovi. Najveća kategorija, teoretski sadrži oko 85% svih znakova, ali u isto vrijeme je prilično zbunjujuća zbog svog sastava. U osnovi kombinacija semantičkog elementa s fonetskim elementom, pri čemu prvi obično ukazuje na opću prirodu predmeta koji se predstavlja, a drugi obično daje konkretnije informacije dajući svoj zvuk kako bi izrazila izgovor opisne riječi (koja riječ obično ima vlastiti karakter prekompleksan da bi se lako koristio u kombinaciji). Element korišten kao fonetski obično se bira iz niza sličnih izgovorenih znakova na temelju njegovih vlastitih relevantnih semantičkih konotacija. Stoga je također moguće smatrati takve semasio-fonetike ideogramima, a hoće li se kategorizirati kao ideogrami ili semasio-fonetika tada postaje stvar stupnja, tj. ovisno o tome smatra li se da semantička uloga nadmašuje fonetsku ili obrnuto. Stvar je još složenija jer i kod naizgled očitih ideograma jedan od elemenata daje i svoj zvuk, pa bi se moglo reći da je fonetski element koji vlastitim zvukom izražava svoje značenje. (npr. *kanji* za slijep 盲 kombinacija je dvaju *kanjija*: mrtav/pokojan 亡 i oko 目)

5) Znakovi posuđenog značenja i izgovora. Prilično nejasna kategorija koja nikada nije ispravno definirana, ali u osnovi su to *kanji* čija su se 'značenja i/ili izgovor promijenila kao rezultat posuđivanja. Neki znanstvenici smatraju da kategorija uključuje proširena i povezana značenja, dok je drugi ograničavaju samo na čiste posuđenice. Budući da je većina znakova prošla kroz neku promjenu značenja, sada često prikazuju proširena ili povezana značenja uz ili umjesto svojih izvornih značenja (kao što je *mač* koji asocijacijom znači *posjeći*). Budući da je vrlo velik broj također doživio promjene izgovora, svaka kategorija koja se temelji na takvim promjenama

³ <https://kanji.ch/keisei-moji/>

sada je zapravo besmislena, iako je možda imala određenu važnost u drugom stoljeću. Zbunjujuća neodređenost kategorije možda je predstavljena činjenicom da je tradicionalno ilustrirana likom za glazbu i uživanje, za koji se popularno kaže da je slikovito prikazivao bubanj, a zatim je stekao sadašnje značenje asocijacijama i/ili posuđivanjem. (primjer je 楽)

6) Fonetski posuđeni znakovi. Donekle zamijenjena s prethodnom kategorijom, ali u biti su to znakovi fonetski posuđeni u onome što zapravo nazivamo *kanji* abecedom (u tom smislu vrlo slično podrijetlu slogovnih zapisa kana). Na primjer, četiri *kanjija* koja se koriste za izražavanje po jednog sloga u riječi A-me-ri-ka, 亜米利加.“

Taylor i dr. (1995: 62) objašnjavaju kako su samo mali dio modernih znakova piktogrami. Smatraju da piktogrami imaju mnemoničku vrijednost, koja se može iskoristiti u podučavanju znakova.

3.2. TIPOVI PISAMA I PISANI JEZIK U JAPANU

Shibatani (1990: 92) objašnjava kako Japanci posjeduju sustav pisanja koji se predstavlja na četiri načina, a sadrži isti koncept: kineski znakovi koji se na japanskom nazivaju *kanji* (doslovno 'kineska slova'), dvije vrste slogova poznate kao hiragana i katakana te korištenje rimske abecede, poznatije kao *romaji*. Autor izjavljuje da su „uz korištenje izvornih kineskih znakova, Japanci razvili dva slogovna pisma. Sustav poznat kao katakana razvio se iz skraćenih kineskih znakova, dok je druga verzija kane zvana hiragana proizašla iz travnatog (kurzivnog) stila pisanja znakova. U novije vrijeme sami kineski znakovi također su pojednostavljeni što je dovelo do sustava koji se razlikuje od izvornih znakova.“ Gottlieb (2019: 4) s druge strane, smatra kako su hiragana i katakana razvijene kako bi zadovoljile nedostatke nastale usvajanjem kineskog pisma za zapisivanje japanskog jezika. Naime, navodi kako „je *kanji* uvezen iz Kine zbog toga što tada nije bilo domaćeg pisma, ali ono samo po sebi nije bilo dovoljno za predstavljanje japanskog jezika u pisanju zbog različitih značajki dvaju jezika.“ Gottlieb objašnjava kako hiragana i katakana predstavljaju istih četrdeset i šest osnovnih glasova, pa čak i više kada se nekim simbolima dodaju glasovne oznake. „Iako su sino-japanski tekstovi pisani kombinacijom kineskih znakova s katanom i u ovom stoljeću, zaobljena, kurzivna hiragana danas je zamijenila katanu u pisanju onih dijelova teksta u kojima znakovi ne mogu predstavljati japanska gramatička

obilježja. Katakana uglatijeg izgleda, sada je rezervirana za posuđenice i strana imena (osim riječi i imena kineskog podrijetla) i uglavnom domaće telegrame.“

Prema Gottlieb (2019: 34), književni se jezik može kategorizirati na nekoliko različitih načina: prema geografskom podrijetlu karakterističnih elemenata, na primjer, kao u *wabunu*, *kambunu*, *wakankonkobunu* i *obunu* (europski stil), ili prema ortografiji, kao u *kanabunu* (pisano u fonetskom pismu) i *kanji-kana-majiribunu* (mješavini kineskih znakova i fonetskog pisma). Autorica navodi „četiri varijante o kojima će se ovdje raspravljati, a to su *kambun* (kinesko-japanski), *sōrōbun* (epistolarni stil, izdanak sino-japanskog), *wabun* (klasični japanski) i *wakankonkobun* (kombinacija kineskih i japanskih elemenata). To su glavne lako prepoznatljive struje u smislu derivacije i, u slučaju *sōrōbuna*, primjene.

Kambun, ili sino-japanski, bio je najstariji i najrašireniji oblik pisanog jezika. Gottlieb smatra da izraz *kambun* označava kineski jezik koji se koristi u Japanu. Bio je to medij službenog poslovanja, kritike i izlaganja, povijesti i kritičkih eseja i obrazovanja više klase, a također se koristio u mnogim ranim prijevodima zapadne književnosti tijekom razdoblja Meiji. Autorica napominje da se riječ *kambun* u Japanu koristi kao opći izraz za nekoliko tipova kineskog jezika. Primjerice, *jun kambun*, to jest čisti *kambun*, čisti je kineski jezik ili japanski pokušaj pisanja čistog kineskog jezika kao stranog jezika. Zanimljivo je da je, kako autorica navodi, *kambun* bio jezik japanske službe još od razdoblja Nara te je također igrao glavnu ulogu u konfucijanski orijentiranom obrazovanju koje se nudilo u samurajskim školama prije restauracije, a zadržao je svoju istaknutost u obrazovanju i u razdoblju Meiji.

① 孟子が(恵王に)お答えして言った。② 王は、戦いが好きです。③ どうぞ戦いのことでもって諭えさせてください。④ ドンドンと進撃の太鼓がうち鳴らされ、(両軍の)武器が交わっているさいちゅうです。(両陣の)兵士が)よろいを投げ捨て、武器を引きずって逃げ出しました。⑤ ひとり百歩逃げてから止まり、また

Slika 3 *Kambun*

Nadalje, Gottlieb (2019: 38) navodi kako se „od početka desetog stoljeća, *man'yōgana* počela pisati u sve kurzivnijim oblicima, iz kojih su se na kraju razvila fonetska pisma hiragana i katakana. Hiragana je predstavljala skraćene kineske znakove koje su razumjeli samo Japanci. Izvorno ih je bilo nekoliko stotina, a u moderno doba smanjeni su na 46. Katakana se razvila otprilike u isto vrijeme; to su bili prikazi samo jednog dijela kineskog znaka *kanji*, dok su u hiragani bili sažeti oblici cijelog znaka.“

彰義隊忠義奮發并に當御山諸向御警衛に付、赤心の條々宮様御感
 淺からず、以來恐多くも尊體當局へ御委任被遊候段御沙汰の趣、覺
 王院より被相達候間此段及廻達候。

Službeni dokumenti, kako autorica (2019: 48) objašnjava, na početku razdoblja Meiji pisali su se na kineskom, sino-japanskom ili *sōrōbunu*. Oni ljudi koji su dolazili s carskih dvorova ili hramova favorizirali su kineski jezik. *Sōrōbun*, koji je tako nazvan zbog svoje karakteristične upotrebe glagola *sōrō* kao kopule, bio je epistolarni stil kojim su se muškarci služili u privatnom i službenom dopisivanju te u javnim obavijestima, oglasima, izvješćima, arhivima, zakonima i uredbama. *Sōrōbun* je, kako Gottlieb smatra, zapravo potjecao od *hentai kambuna* (varijanta *kambun*), modificiranog oblika klasičnog kineskog jezika razvijenog u Japanu u srednjem vijeku. Iako je *sōrōbun* izvorno bio u potpunosti napisan kineskim znakovima, ono se do početka razdoblja Meiji razvilo u kombinaciju znakova i fonetskog pisma. *Sōrōbun* je, kako Gottlieb navodi, „ostao u širokoj upotrebi tijekom razdoblja Meiji i dalje, zapravo do kraja Drugog svjetskog rata, ubrzo je privukao kritike ranih zagovornika kolokvijalnog stila Meijija.“

Slika 4 *Sōrōbun*

Wabun, ili klasični japanski, također je bio poznat kao *gabuntai* ili *bibun*. Gottlieb (2019: 56) objašnjava da je za razliku od sino-japanskog ili epistolarnog stila, *wabun* bio pretežno japanskog tona, potječući iz razdoblja Heian kada je razvoj fonetskog pisma kana prvi put olakšalo pisanje japanskog na način koji je bio približan govoru. *Wabun* je, objašnjava, ostavio dojam meke, melodične elegancije i gracioznosti naslijeđene iz *wake* (japanske poezije), preferirajući okolišanje i eufemizam u odnosu na otvorenost i kratkoću. Kad je Murasaki Shikibu napisala *Priču o Genjiju* (rano 11. stoljeće) na jeziku *wabun*, koji za nju nije bio klasični, već suvremeni japanski, ti su ga atributi učinili prikladnim za njezine opise ležernog vijuganja aristokratskog života kroz godišnja doba i godine. *Wabun* je izvorno prvenstveno napisala žena.

むかし或池に群蛙すみて、何事もゆるやかに心まかせなりけるに、互に我儘の振舞まさりて、終に治まりがたくなりければ、ある日蛙等相集り、天を仰て語共に、「我輩を統御ゆべきよき主人をたまはれ」と、願ひ訴へ申したり。天神是を聞き給ひ、益もなき事なりと笑つて、只一本の丸柱を天上より投下し給ふ。

Slika 5 *Wabun* u ranom Meiji razdoblju

Kako Gottlieb (2019: 61) navodi „*wakankonkōbun*, kao što mu i samo ime govori, stil je koji je bio mješavina kineskih i japanskih elemenata.“ Opisano u smislu ortografije, a ne derivacije, također je poznato kao *kanji-kana-majiribun*. *Katakana-majiribun* se,

kako autorica objašnjava, razvio u razdoblju Heian nakon evolucije fonetskog pisma, kada su budistički i konfucijanski znanstvenici počeli označavati tekstove koristeći katakanu za tumačenje kineskog u metodi *kundoku*. S vremenom je ispisan japanskim redosljedom riječi s katanom u punoj širini umiješanoj među kineske znakove. Također su viđene i kombinacije hiragana-*kanji*. Gottlieb smatra da dok su klasični kineski i japanski zadržali vlastite diskretne karakteristike, težeći vjernosti svom podrijetlu, *wakankonkōbun* se razvio iz *hentai kambuna* kao spoja, uvijek s kineskim kao jezgrom, ali sa značajnim udjelom izvornih klasičnih i suvremenih kolokvijalnih elemenata. Jedan od primjera *wakankonkōbuna* je djelo *Konjaku Monogatari* (Priče o prošlom vremenu) iz ranog 12. stoljeća. Njegov stil je bio, kako Gottlieb navodi, „negdje između *hentai kambuna* i kasnijeg *wakankonkōbuna*.“

「今までしらぬ事なり。さも
あるべし」と、死人を見れば我が尋ぬる女、「これは」としが
み付き、「かかるうきめにあふ事、いかなる因果のまはりける
ぞ。その時連れてのかずばさもなきを、これ皆我がなす業」と、
泪にくれて身もだえする。不思議やこの女、両の眼を見ひらき
笑ひ顔して、問もなく又木のごとくなりぬ。二十九までの一
期、何おもひ残さじ」と自害をするを、二人の者色々押しとど
めて捕る。分別所なり。

Slika 8 *Wakankonkōbun*

Kronološki gledano, uspoređujući slike *kambuna*, *sōrōbuna*, *wabuna* i *wakankonkōbuna*, može se primijetiti sve manje kineskih znakova, a sve više hiragane.

4. PET ZNAKOVA KANJIIJA

Henshall (1988: 4) je u svojoj knjizi objasnio preko 1900 *kanjija* opisujući njihovu etimologiju od kojih je ovdje navedeno i objašnjeno njih pet. Odabrani *kanjiji* pokušat će prikazati zašto je i kako koji *kanji* nastao i zanimljive činjenice oko nastanka pojedinog *kanjija*. Ovo su odabrani *kanjiji*:

1) 氣 (ki, ke) - duh: Prethodno pisan 氣 = *kanji* za rižu 米 i 气 je predstavljalo isparavanje ili zrak, a izvorno je značilo „pare koje se dižu iz (kuhane) riže“ i na kraju je postalo nevidljivo kretanje/nevidljiva sila/duh itd. Na slici 9 može se vidjeti prvotno pisanje *kanjija* iz Qin razdoblja. Zanimljivo je kako je to prvotno pismo sličnije današnjem pisanju ako gledamo na *kanji* za zrak. *Kanji* za rižu je malo drukčiji, primjerice gornji dijelovi pisani kao današnji znak ha (/ \) u katakani, dok na kasnijim pismima pisan je na način da linije liče na zrake sunca (\ /). Na slici 10 prikazano je pečatno pismo na kojem se može vidjeti kako za razliku od današnjeg pisanja *kanjija*, *kanji* pečatnog pisma je uglatiji i izduženiji te u sredini ima *kanji* za rižu koji je također izdužen. S druge strane na slici 11 prikazan je *kanji* iz prepisanih spisa u Ming razdoblju. Može se primijetiti da je *kanji* za rižu manji od onoga u pečatnom pismu i linije za zrak su ravnije i kraće.

Slika 8 Pismo na bambusu

Slika 7 Pečatno pismo

Slika 6 Prepisivani spisi

2) 家 (ka, ke, ie, ya) – kuća ili stručnjak; radikal: Krov/zgrada 宀 i svinja 豕. Dugo se vjerovalo da se odnosi na navodnu drevnu praksu držanja svinja u kući. Međutim, mnogi znanstvenici sada uzimaju 豕 da se koristi fonetski za izražavanje dokolice/opuštanja, dajući izgradnju za opuštanje. Svinja je također mogla biti povezana s neradom, za razliku od radne životinje kao što je konj. Ironično, 家 je sada također počelo značiti (kuća) stručnjaka. Najstariji zapis je bio na proročanskoj kosti kao što je slika 12. Na slici se vidi kuća koja više izgleda kao zvono i ispod nje je neka životinja koja više podsjeća na vuka ili psa nego svinju. Sljedeće pronađeno pismo je brončano prikazano na slici 13. i na njemu se vidi da je i dalje kuća nalik zvonu, ali se lik unutar kuće promijenio. Stanjio se i lik je slabije definiran, više nema određeni oblik životinje, već više podsjeća na žile lista. Slika 14. je prikaz pečatnog pisma koji sve više liči na današnji *kanji* kuće. Krov je i dalje nalik na zvono, no lik unutar izgleda kao na današnji *kanji* znak za svinju.

Slika 11 Pismo na proročanskoj kosti

Slika 10 Pismo na bronci

Slika 9 Pečatno pismo

3) 温 (atata) - toplo: Prethodno pisan 温 = Postoje određene razlike u mišljenjima o njegovom podrijetlu. Neki znanstvenici smatraju da se odnosi na čin ljubaznosti u davanju zatvoreniku 囚 zdjelu 皿 vode 𩺰, s figurativnim osjećajem topline koji neobično prethodi fizičkom. Za moderni oblik, predloženo je uzimanje 日 kao sunce. Neki od prijevoda navode i mlako kao značenje *kanjija*. Na žalost, o ovom *kanjiju* ne zna se mnogo i nema dokaza o nastanku na bronci i proročanskim kostima. Najstariji dokaz o postojanju *kanjija* potiče prije razdoblja Han, a zanimljivo je koliko detaljno je izgledalo, nalazi se na slici 15. Sljedeći *kanji* je prikazan na slici 16. iz razdoblja Han gdje možemo vidjeti promjenu u detaljima koji su smanjeni, prvi dio *kanjija* izgleda kao neka rijeka, što se može povezati s vodom i današnjim *kanjijem* koji u sebi sadrži dio

koji označava vodu. Drugi dio *kanjija* je malo teže raspoznati, ali podsjeća na neki stup na kojemu se nalazi kamen. Sljedeći *kanji* je pronađen na prepisivanim spisima u Ming razdoblju. Na slici 17. može se vidjeti da su linije ravnije nego prije i lakše je raspoznati što se nalazi na *kanjiju*. Međutim, niti jedan od dva navedena *kanjija* ne izgleda kao današnji *kanji*. Nije poznato kako je došlo do promjene između zadnjeg izgleda i onog iz Ming razdoblja.

Slika 14 Kanji prije razdoblja Han

Slika 13 Pečatno pismo

Slika 12 Prepisivani spisi

4) 億 (oku) - sto milijuna: 亻 je čovjek; 意 je misao. Ovdje vodi njegovo doslovno značenje “srce puno misli i osjećaja”. Izvorno se odnosilo na “osobu koja je prepuna misli i osjećaja”, a zatim je općenito počela značiti “prepuno”. To je na kraju postalo “previše brojno da bi ga se moglo zadržati”, dajući ideju o vrlo velikom broju. Osobito se povezivalo sa sto tisuća i još uvijek predstavlja taj broj u kineskom, ali u japanskom, od srednjeg vijeka nadalje, postupno je počelo značiti sto milijuna. U nekim izvorima⁴ *kanji* se, osim kao sto milijuna, prevodi i kao mirno. Ovaj *kanji* nema dokumentacije da je postojao na proročanskim kostima, ali prvi podatak je pronađen na bronci. U usporedbi s današnjim izgledom *kanjija*, *kanji* s bronce, koji je vidljiv na slici 18, ne izgleda niti malo kao današnji. *Kanji* s bronce izgledom podsjeća na luster ili plutaču. Sljedeći prikaz *kanjija* na slici 19 pronađen je za vrijeme Han razdoblja na pečatnom pismu. Ovaj puta *kanji* je detaljniji za razliku od onoga ispisanog na bronci. Ispred *kanjija* dodan je luk koji na današnjem *kanjiju* predstavlja čovjeka, a drugi dio je puno detaljniji s više mogućih opisa. Zadnji *kanji* prikazan je na slici 20, te je pronađen na prepisivanim spisima iz Ming razdoblja za koji bi se moglo reći da je kombinacija *kanjija* pisanog na bronci i pečatnog pisma. Ima luk na prvom dijelu, ali je drugi dio za razliku od onog u Han razdoblju je pisan jednostavnije s manje detalja.

Slika 17 Pismo na bronci

Slika 15 Pečatno pismo

Slika 16 Prepisivani spisi

⁴<https://hanziyuan.net>

5) 翊 (yoku) - idući (put): 羽 znači krila; 立 znači ustati/stajati/otići. Ovdje djeluje fonetski kako bi izrazio “let” i daje ideju “ustajanja i odlaska”. Izvorno se odnosilo na “pticu koja odlijeće”. Njegovo sadašnje značenje je posuđeno, iako bi moglo biti korisno razmišljati o njemu kao o figurativnoj referenci na “krila vremena”. Zanimljivo je da ovaj *kanji* nije zabilježen ni u jednom od prije navedenih razdoblja. Nema naznaka da se nalazio na bronci, pečatu ili na prepisivanim spisima, po čemu se može zaključiti kako je *kanji* poprilično nov. Na nekim izvorima⁵ primjećuje se da se *kanji* prije na tradicionalnom kineskom pisao 翊, što je kombinacija ista dva *kanjija*, ali drukčije raspoređena.

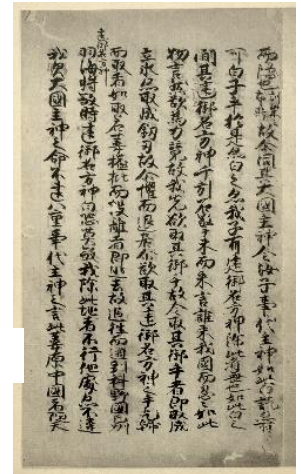
5. JAPANSKI TEKSTOVI I POSUĐENICE IZ KINESKOG

Shibatani (1990: 125) smatra kako najraniji postojeći sustavni pisani zapisi japanskog jezika potječu iz osmog stoljeća. Navodi kako je i "jedan od njih *Kojiki* koji je najstariji te nije lako razumljiv onima koji ne znaju kako kineski redoslijed elemenata odgovara japanskom redoslijedu“. Drugim riječima, kako objašnjava, dok je kineski u osnovi SVO jezik kao i engleski, japanski je SOV jezik. Autor smatra da nije jasno kako su ti znakovi pročitani; možda su čitani isključivo u kineskom stilu oponašajući kineski izgovor znakova ili su možda čitani na japanski način. Shibatani navodi kako je „ova praksa pomogla uspostaviti odnos između izvornog znaka i njegovog japanskog semantičkog ekvivalenta što je dovelo do prakse dodjeljivanja dvostrukog čitanja kineskim znakovima: jedno, kinesko čitanje (*on-yomi*) i drugo, japansko čitanje (*kun-yomi*).“

⁵ <https://hanziyuan.net>

Frellesvig (2010: 23) smatra da je jezik poezije i proze u nekim aspektima prilično udaljen od suvremenog spontanog i neformalnog govornog jezika. Objašnjava kako postoje japanske stavke u rječniku i vlastita imena u tekstovima napisanim na kineskom ili *hentai kanbunu*, u obliku fonografski napisanih stavki koje su umetnute izravno u tekst ili objasnidbenim bilješkama napisanim kao dio izvornog teksta. Glavni korpus za stari japanski je poezija u *Kojikiju*, *Nihon shokiju* i *Man'yōshū*. Svaki od njih objašnjen je u nastavku:

Kojiki, još poznat i kao Zapis o drevnim stvarima je povijest sastavljena 712. godine. Predgovor je, kako Frellesvig objašnjava, napisan na kineskom, a glavni tekst napisan je *hentai kanbunom*, ali također sadrži 112 fonografski napisanih pjesama, kao i vlastita imena te vokabular. Seeley (1991: 41) navodi kako je *Kojiki* „najranije veliko djelo koje je preživjelo do danas, te kao takvo je od goleme važnosti za proučavanje tema poput rane japanske povijesti, mitologije i japanskog jezika te pisma tog razdoblja.“ S druge strane, Seeley (1991: 42) navodi kako se „o takvom materijalu ne zna praktički ništa konkretno, vjerojatno je napisano kineskim ili hibridnim stilom, a ne japanskim. Predgovor je jedinstven u ranoj literaturi jer je jedino djelo koje opisuje poteškoće s kojima se susreće prilagodba kineskog pisma za upotrebu u Japanu.“ Smatra da je „zadatak čitanja *Kojikija* lakši nego što bi inače bio uključivanjem *kunchū* (bilješki o *kun* čitanju), to jest, bilješki koje daju japanski prijevod-ekvivalent za određene znakove *on* fonograma, gdje je često uključeno nepravilno *kun* čitanje.“

Slika 18 Kojiki

Frellesvig (2010: 24) *Nihon shoki* (Japanske kronike) definira kao povijest koja je sastavljena 720. godine. „Napisana je na kineskom, ali sadrži 128 pjesama, kao i vlastita imena i vokabular, napisan fonografski.“ Seeley (1991: 47) objašnjava kako je *Nihon shoki* modeliran prema kineskoj povijesti i da je sastavljen kao dokument koji prikazuje stranim zemljama, a posebice Kini, da je Japan uspio usvojiti kulturu te zemlje na temeljit način. Autor smatra

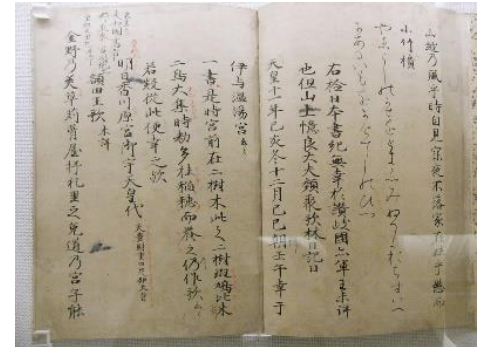

Slika 192 Nihon shoki

kako su se pri sastavljanju *Nihon shokija* koristile dvije skupine izvornih dokumenata. Navodi kako su „prvo tu bili dokumenti sastavljeni u Japanu, kao što su *Teiki* i *Kuji*, na koje se pozivalo zbog njihovog sadržaja. Drugo, postojala su djela kineskog podrijetla koja su se intenzivno koristila kao pomoć pri teškom zadatku skladanja u kineskom stilu. U slučaju djela potonjeg tipa, fraze, pa čak i cijele rečenice,

posuđivane su ili prilagođene kako bi se pružio odgovarajući književni ukras.“ Seeley objašnjava da je pisani stil *Nihon shokija* bio kineski, ali relativno mali broj sekvenci je u hibridnom stilu, kao i pjesme koje su japanskog stila.

Frellesvig (2010: 24) objašnjava kako je *Man'yōshū* (Zbirka deset tisuća listova) glavni izvor starojapanskog jezika. Navodi da je „riječ o pjesničkoj antologiji s više od 4500 pjesama u 20 svezaka. Sastavljen je u kasnom razdoblju Nare ili ranom razdoblju Heiana. Najnovija pjesma datirana je iz 759. godine, a za najraniju pjesmu se obično kaže da datira iz sredine petog stoljeća.“ Frellesvig također objašnjava kako su pjesme pisane na japanskom jeziku, te na fonografski i logografski način.

Slika 20 *Man'yōshū*

Seeley (1991: 49) objašnjava da iako je „*Man'yōshū* zbirka izvorne japanske poezije, pjesme su postavljene u okvir kineskog stila i sastavljene od popratnih bilješki u kineskom ili hibridnom stilu. Velika većina pjesama *Man'yōshū* je u japanskom stilu. Mali broj je u hibridnom stilu, ali u varijanti koja je bliska japanskom stilu.“

Gottlieb (2019: 3) objašnjava kako u kineskom jeziku svaki znak predstavlja zaseban morfem, a u japanskom jeziku prisutni glagolski i pridjevski nastavci te postpozicija, kojih inače nema u kineskom jeziku, učinile su razvoj dopunskog pisma nužnim. Stoga su, kako je ranije navedeno, uvedene hiragana i katakana kako bi zadovoljile potrebe razvoja pisma.

Po Frellesvigu (2010: 258) moguće je identificirati niz ranih posuđenica u japanskom jeziku iz kineskog jezika. Smatra da su posuđenice posredovane preko korejskog poluotoka, no velika je mogućnost da postoji još onih koje nisu identificirane. Međutim, kako autor navodi, „prožimajući utjecaj kineskog na japanski u starojapanskom i srednjojapanskom razdoblju koji se odvijao kroz medij bio je potpuno drugačijeg reda, utječući i na upotrebu, a posebno na vokabular u mjeri koja zaslužuje naziv sinifikacija.“ Objašnjava kako se to dogodilo putem dva povezana i komplementarna načina interakcije s klasičnim kineskim tekstom, to jest, *kanbunom*, koji se smatraju dvama načinima „čitanja“ tekstova: prvi je *kanbun-kundoku*, koji je izvođenje kineskog teksta na japanskom jeziku, što utječe na gramatiku i njegovu upotrebu, te *kanbun-ondoku*, koji predstavlja čitanje naglas kineskog teksta i koji je otvorio put preuzimanju velikog broja posuđenica iz kineskog jezika. Frellesvig smatra

da obje prakse „čitanja“ imaju dugu povijest u Japanu, to jest, da prethode razdoblju Nara i nastavljaju se sve do sadašnjosti.

Razlikujemo dva načina čitanja: „*kun*-čitanje“ i „*on*-čitanje“. Frellesvig (2010: 268) objašnjava „*Kun*-čitanje“ kao „čitanje s kojim obično povezujemo pojedinačne *kanjije* s japanskim riječima, povremeno je nametalo ortografske razlike u japanskom jeziku koje odražavaju razlike u kineskom.“ „*On*-čitanje“ je s druge strane čitanje koje potječe iz kineskog načina čitanja. Također postoji i naziv *ondoku* ('čitanje izgovora') koje je čitanje naglas kineskog teksta na kineskom, ono se uči kao strani jezik, bez izvođenja ili prijevoda na japanski. S vremenom je veliki broj posuđenica ušao u japanski na temelju ovog načina čitanja kineskih tekstova. *Ondoku* je sinonim za „*on*-čitanje“ *kanjija*. Autor (ibid.) objašnjava kako je u početku korišten naziv *ondoku*, ali s vremenom se u raznim rječnicima (tzv. rječnicima *kan-wa*) počeo koristiti izraz „*on-yomi*“. Po Frellesvigu (2010: 274) postoje „tri različita, ali međusobno povezana ishoda, koja se obično ne razlikuju eksplicitno: (a) japansko-kineski: kineski kao strani jezik za čitanje u Japanu; (b) kinesko-japanski: udomaćene norme za izgovor *kanjija*; (c) sino-japanske posuđenice: posuđenice u japanskom jeziku potječu iz japansko-kineskog ili sino-japanskog.“

Shibatani (1990: 130) objašnjava kako se većina *kanjija* u japanskom jeziku mora naučiti čitati na dva načina kako bi se tekst pravilno pročitao i razumio. Kao primjer navodi „znak za planinu (山). *San* je kinesko-japansko čitanje, a *yama* japansko.“ Zanimljivo je, kako autor objašnjava, da su kineske riječi i njihov izgovor posuđeni iz različitih dijelova Kine te u različitim vremenima. Dakle, objašnjava kako su dijalektne razlike u izgovoru morali naučiti i Japanci. Shibatani navodi kako je „zbog složenosti uzrokovane zadržavanjem svih tih sustava pisma i različitih čitanja *kanjija*, bilo pokreta za ukidanje kineskih znakova u korist pisanja kane ili još radikalnijih pokreta za potpunu romanizaciju japanskog jezika. Sve to, međutim, nije uspjelo. Suski (2011: 27) navodi kako su „Japanci morali proučavati i kinesku i japansku gramatiku. Kinesku za razumijevanje ili pisanje kineskih klasika (djela) te japansku gramatiku za čitanje kineskog teksta na japanski način i pisanje japanskog teksta.“ Također objašnjava kako je redosljed riječi kineske sintakse često suprotan od japanske, no u mnogim spojevima gdje ima dva ili više znakova, kineski redosljed je zadržan u pisanom i govornom japanskom jeziku.

6. ZAKLJUČAK

Promjene koje je japanski jezik doživio kroz vrijeme su goleme. Na početku su se Japanci, kako je ranije navedeno, morali služiti objema gramatikama, i kineskom i japanskom, kako bi mogli čitati i razumjeti djela pisana kineskim pismom. Međutim, kako Taylor i dr. (1995: 298) objašnjavaju, tijekom proteklih 100 godina, od razdoblja Meiji ere do današnjeg razdoblja Reiwa, brojne vladine uredbe pokušale su ograničiti broj i vrstu *kanjija* za uobičajenu upotrebu i za školsku nastavu. *Kanji* je postao, sastavni dio japanskog pisma prvenstveno zbog toga što se postiže brže pisanje i skraćuju se rečenice jer se ubacuju *kanjiji* u dijelove riječi ili kao sama riječ, a ne sama hiragana koja bih rečenicu činila dugačkom i teškom za čitanje. Također, Japanci koriste iste *kanjije* za više različitih riječi. Primjerice, riječ *kanji* može imati više različitih kombinacija kineskih znakova, različito značenje, ali isto čitanje: 漢字(kineski znakovi), 感じ(osjećaj), 幹事(tajnik/ca) i tako dalje. Kada bi se riječ *kanji* napisala na hiragani (かんじ), ne bi se moglo znati na koju riječ od gore navedenih se misli te iz tih razloga može doći do nesporazuma. Navedeni primjeri objašnjavaju zašto bi *kanji* trebao ostati sastavni dio japanskog jezika i pisma te ujedno daju uvid u kompleksnost japanskog jezika. Naravno, u današnje vrijeme postoje razni autori koji pokušavaju smanjiti broj *kanjija* i pojednostaviti japansko pismo. Od najranijih vjekova, pismo *kanji* sastavni je dio japanskog pisma te je bez njega praktički nemoguće funkcionirati. Spisi poput *Kojikija* i *Nihon shokija* pružaju uvid u razvoj pisma te daju jasniji pregled tadašnjeg načina pisanja i izražavanja. Ovaj rad prikazuje razvoj japanskog pisma uz osvrt na nastanak i razvoj kineskog pisma. Krenuvši od piktograma sve do današnjeg pisanja određenog *kanjija*, primjećuje se kako su *kanjiji* nastajali i s razvojem poprimali jednostavniji i apstraktniji oblik. Svaki jezik razvija se svojim tempom. Tako će vjerojatno i japanski jezik nastaviti razvijati svoje korijene i mijenjati, kako govor, tako i pismo.

7. LITERATURA

1. Bökset, R. *Long story of short forms*, 2006. Department of Oriental Languages, Stockholm University: Stockholm
2. Coulmas, F. *Writing system: An introduction to their linguistic analysis*, 2002. Cambridge University Press: New York
3. Frellesvig, B. *A history of the Japanese language*, 2010. Cambridge University Press: Cambridge
4. Gottlieb, N. *Language and the Modern State: The Reform of Written Japanese*, 2019. Routledge 2 Park Square, Milton Park, Abingdon, Oxon: New York
5. Gottlieb, N. *Language and society in Japan*, 2005. Cambridge University Press: New York
6. Henshall, K. G. *A guide to remembering Japanese characters*, 1988. Charles E. Tuttle Publishing Company, Inc.: Tokyo
7. Loewe, M. i Shaughnessy, E.L. *The Cambridge history of Ancient China*, 1999. Cambridge University Press: Cambridge
8. Norman, J. *Chinese*, 1988. Cambridge University Press: Cambridge
9. Seeley, C. *History of writing in Japan*, 1991. E. J. Brill, Leiden: Netherlands
10. Shibatani, M. *The languages of Japan*, 1990. Cambridge University Press: Cambridge
11. Suski, P. M. *The phonetics of Japanese language*, 2011. Routledge 2 Park Square, Milton Park, Abingdon, Oxon: New York
12. Taylor, I. i Taylor M. M. *Writing and literacy in Chinese, Korean and Japanese*, 1995. John Benjamins Publishing Company: Amsterdam/Philadelphia

Mrežni izvori:

1. Chinese Ethymology 字源 URL: <https://hanziyuan.net/> (Pristupljeno: 25. kolovoza 2022.)
2. Vocabulary.com URL: <https://www.vocabulary.com/dictionary/ideograph> (Pristupljeno 7. rujna 2022.)
3. Art Encyclopedia URL: <http://www.visual-arts-cork.com/prehistoric/pictographs.htm> (Pristupljeno: 7. rujna 2022.)
4. Kanji Dictionary URL: <https://kanji.ch/keisei-moji/> (Pristupljeno: 19. rujna 2022.)

5. WorldData.info URL: <https://www.worlddata.info/> (Pristupljeno: 19. rujna 2022.)

Izvori fotografija:

Slika 1: *Tipovi kineskih pisama* [iz knjige Norman, J. *Chinese*]

Slika 2: *Piktogram* [Online fotografija] URL: https://zh.moegirl.org.cn/zh-tw/%E8%B1%A1%E5%BD%A2%E6%96%87%E5%AD%97#/media/File:%E8%B1%A1%E5%BD%A2%E6%96%87%E5%AD%97_%E6%B1%89%E5%AD%97.jpeg

(Pristup: 22. kolovoza 2022.)

Slika 3: *Znak ili simbol* [Online fotografija] URL: <https://katekyo.mynavi.jp/juken/9182>

(Pristup: 22. kolovoza 2022.)

Slika 4: *Ideogram* [Online fotografija] URL:

<https://baike.baidu.com/tashuo/browse/content?id=f24f0a802e6c70347f0c08dd>

(Pristup: 22. kolovoza 2022.)

Slika 5: *Kambun* [iz knjige Gottlieb, N. *Language and the Modern State: The Reform of Written Japanese*]

Slika 6: *Sōrōbun* [iz knjige Gottlieb, N. *Language and the Modern State: The Reform of Written Japanese*]

Slika 7: *Wabun u ranom Meiji razdoblju* [iz knjige Gottlieb, N. *Language and the Modern State: The Reform of Written Japanese*]

Slika 8: *Wakankōbun* [iz knjige Gottlieb, N. *Language and the Modern State: The Reform of Written Japanese*]

Slika 9: *Pismo na bambusu* [Online fotografija] URL:

<https://en.wiktionary.org/wiki/%E6%B0%A3#Chinese> (Pristupljeno: 25. kolovoza 2022.)

Slika 10: *Pečatno pismo* [Online fotografija] URL:

<https://en.wiktionary.org/wiki/%E6%B0%A3#Chinese> (Pristupljeno: 25. kolovoza 2022.)

Slika 11: *Prepisivani spisi* [Online fotografija] URL:

<https://en.wiktionary.org/wiki/%E6%B0%A3#Chinese> (Pristupljeno: 25. kolovoza 2022.)

Slika 12: *Pismo na proročanskoj kosti* [Online fotografija] URL:

<https://en.wiktionary.org/wiki/%E5%AE%B6> (Pristupljeno: 25. kolovoza 2022.)

Slika 13: *Pismo na bronci* [Online fotografija] URL:

<https://en.wiktionary.org/wiki/%E5%AE%B6> (Pristupljeno: 25. kolovoza 2022.)

Slika 14: *Pečatno pismo* [Online fotografija] URL:
<https://en.wiktionary.org/wiki/%E5%AE%B6> (Pristupljeno: 25. kolovoza 2022.)

Slika 15: *Kanji prije razdoblja Han* [Online fotografija] URL:
<https://hanziyuan.net/#%E6%B8%A9> (Pristupljeno: 25. kolovoza 2022.)

Slika 16: *Pečatno pismo* [Online fotografija] URL:
<https://hanziyuan.net/#%E6%B8%A9> (Pristupljeno: 25. kolovoza 2022.)

Slika 17: *Prepisivani spisi* [Online fotografija] URL:
<https://hanziyuan.net/#%E6%B8%A9> (Pristupljeno: 25. kolovoza 2022.)

Slika 18: *Pismo na bronci* [Online fotografija] URL:
<https://hanziyuan.net/#%E5%84%84> (Pristupljeno: 25. kolovoza 2022.)

Slika 19: *Pečatno pismo* [Online fotografija] URL:
<https://hanziyuan.net/#%E5%84%84> (Pristupljeno: 25. kolovoza 2022.)

Slika 20: *Prepisivani spisi* [Online fotografija] URL:
<https://hanziyuan.net/#%E5%84%84> (Pristupljeno: 25. kolovoza 2022.)

Slika 21: *Kojiki* [Online fotografija] URL:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2d/Shinpukujibon_Kojiki_%28%E7%9C%9F%E7%A6%8F%E5%AF%BA%E6%9C%AC%E5%8F%A4%E4%BA%8B%E8%A8%98%29.png (Pristupljeno: 8. rujna 2022.)

Slika 22: *Nihon shoki* [Online fotografija] URL:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/94/Postscript_from_The_Age_of_Gods_chapter%2C_The_Chronicles_of_Japan_%281286%29.jpg/1200px-Postscript_from_The_Age_of_Gods_chapter%2C_The_Chronicles_of_Japan_%281286%29.jpg (Pristupljeno: 8. rujna 2022.)

Slika 23: *Man'yōshū* [Online fotografija] URL:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ae/Genryaku_Manyosyu.JPG
(Pristupljeno: 8. rujna 2022.)

8. SAŽETAK

Japansko i kinesko pismo su pisma s dugom poviješću i vrlo su bitni za razvoj pisanja i njegovo oblikovanje u kineskoj i japanskoj povijesti. O načinu dolaska pisma i njegovog razvoja, ovaj rad je pokušao sažeti sve činjenice bitne za razumijevanje japanskog kako pisma, tako i jezika. Tijekom kineske povijesti pronađeni su mnogi pisani dokazi o nastanku pisma. Postepeno se pismo preko korejskog poluotoka preselilo u Japan gdje se prilagođavalo japanskom jeziku. Zbog jezične razlike dolazi do skraćivanja i pojednostavljivanja kineskih znakova i razvoja različitih načina pisanja te podjele pisama na hiraganu i katakanu. Od piktograma pa sve do današnjeg načina pisanja japanskog jezika pismo je prošlo kroz mnoge promjene koje su zabilježene na kamenu, svili, papiru i drugim izvorima. I danas postoji mnogo pokušaja skraćivanja ili izbacivanja kineskih znakova iz japanskog pisma te je pitanje vremena kada će zapravo doći do neke veće promjene u japanskom pismu. Povijest se mijenja i s tom promjenom nastaju najpoznatija djela u Japanu i složeno japansko pismo koje se koristi i danas.

Ključne riječi: kineski jezik, kinesko pismo, japanski jezik, japansko pismo, razvoj, usporedba, tipologija, tipovi pisanja, tipovi pisama, japanska djela, skraćivanje, pojednostavljivanje

9. ABSTRACT

Japanese and Chinese scripts are scripts with a long history and are very important for development of writing and its shaping in Chinese and Japanese history. About the way the alphabet came about and its development, this paper tried to summarize all the essential facts for understanding the Japanese alphabet as well as the language. Throughout Chinese history, many written evidences of the origin of writing have been found. Gradually, the script moved across the Korean peninsula to Japan, where it was adapted to the Japanese language. Because of the language difference, there is a shortening and simplification of Chinese characters and the development of different ways of writing and the division of letters into hiragana and katakana. From pictographs to today's way of writing the Japanese language, the script has gone through many changes that have been recorded on stone, silk, paper and other sources. Even today, there are many attempts to shorten or remove Chinese characters from the Japanese script, and it is only a matter of time before there will actually be some major change in the Japanese script. History changes, and with that change, the most famous works in Japan and the complex Japanese script that is still used today are created.

Key words: Chinese language, Chinese script, Japanese language, Japanese script, development, comparison, typology, types of writing, types of letters, Japanese works, shortening, simplification